

Šalebný džbánek sloužil k oklamání konzumenta



V depozitáři muzea ve Valašském Meziříčí je uloženo více než 1100 kusů keramických předmětů, přičemž většina z nich pochází z místních keramických dílen z doby předchozích více než 200 let. Tento bohatý sbírkový fond dokládá, jak významné postavení mělo Valašské Meziříčí v dějinách výroby keramiky – po několik staletí se tu zhotovovaly předměty z nejrůznějších keramických materiálů – hrnčiny, fajánse, bělniny či kameniny.

Asi nejcennější kolekcí z tohoto fondu keramiky jsou výrobky místních džbánkařů nazývaných na Valašsku „tůfarníci“. Tito řemeslníci vyráběli své zboží z

fajánse, dnes už vzácně užívané keramické hmoty, pro niž je charakteristický bílý porézní střep, neprůhledná glazura obvykle zdobená malovaným dekorem a lehkost materiálu.

Fajáns patřila vždy k luxusnějšímu zboží a plnila funkci reprezentativní, zpočátku se objevovala jen na šlechtických tabulích, postupně se stávala sortimentem pro širší vrstvy obyvatel (měšťany, řemeslníky) a později i pro prostší lid.

Význačným dokladem produkce „tůfarníků“ je tzv. „šalebný“ neboli „kouzelný“ či „žertovný“ džbánek. Ten dostal své pojmenování proto, že sloužil k oklamání (ošálení) konzumenta – nápoj se z něho nedal pít běžným způsobem, tedy nakloněním nádoby (horní okraj džbánku byl totiž děrovaný a tekutina by tak polila pijícího). Pilo se z něj potáhnutím z jedné ze čtyř dírek na horním okraji džbánku, přičemž

se musely ucpat zbylé tři. Uvnitř nádoby byl totiž zvláštní mechanismus – nápoj vedl skrytou trubicí dosahující ke dnu, protékal



duťným válcovitým uchem a okrajem se čtyřmi otvory.

Tyto výrobky byly náročné na zhotovení, proto patřily k „mistrovským kusům“ džbánkařských mistrů. Nebyly tedy určeny k běžné produkci, nýbrž k různým výjimečným příležitostem.

Džbánek z našich sbírek byl vyroben valašskomeziříčským džbánkařem Josefem Varhaníčkem (1805–1838). Podle letopočtu 1828 na džbánku se předpokládá, že mohl být zhotoven k autorově svatbě (ženil se totiž v témže roce).

Tento vzácný kus budete moci zhlédnout na výstavě Od kamene k soše, která bude otevřena v Lapidáriu Trojice ve Valašském Meziříčí od 13. května do konce letních prázdnin.

Mgr. Milada Fohlerová, etnograf, MRV, Vsetín

Obr.: Šalebný džbánek. (Foto MRV, p. o.)